

Kunnskapsdepartementet

Boks 8919 Dep

0032 Oslo

Oslo, 20.05.2016

Vår ref.: 16/14

Deres ref.: 16/2145

Innspill til Stortingsmelding om humanistisk forskning og utvikling – Humanioramelding

Vi viser til Kunnskapsdepartementets brev av 12. februar 2016 og takker for invitasjon til komme med innspill til arbeidet med melding til Stortinget om humanistisk forskning og utdanning, og til den forutgående innspillkonferansen som departementet arrangerte i Oslo 15. januar. Melding vil bli et nødvendig supplement til Stortingsmelding 7 (2014–2015), Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024.

Norges museumsforbund er interesseorganisasjon for de norske museene, og dekker hele museumssektoren fra frivillig og kommunalt drevne museer, museene under Kulturdepartementet, universitetsmuseene under Kunnskapsdepartementet, vitensentre, samt museer under andre departementer. Museumsforbundet representerer et vidt spekter museer med ansatte utdannet innen et bredt utvalg av humanistiske fag, kunsthøgskole, realfag, samt musikk- og håndverksfag.

Norges museumsforbund er glad for regjeringens initiativ til å utarbeide en egen stortingsmelding om humaniora. Vi anser dette som et tydelig signal om at regjeringen har humaniora som et sentralt satsingsområde, og vi håper at den varslede meldingen vil legge grunnlaget for en forsknings- og utdanningspolitikk som vil bidra til å sikre samfunnets totale behov for humanistisk kunnskap.

Vi har merket oss at regjeringen legger vekt på kvalitet som en fellesnevner for politikken også innenfor høyere utdanning og forskning. Kvalitet er et begrep som bør diskuteres og presiseres i utredningen, og de teoretiske perspektivene i Kulturrådets publikasjon *Kvalitetsforståelser* (2016) mener vi vil være nyttige i denne sammenhengen. Museumsforbundet mener imidlertid det er avgjørende at meldingen bidrar til å understreke at humanistiske fag har egenverdi, og at den vil skape aksept for at humanioras relevans må ses i et langsiktig perspektiv.

Humaniora er ikke bare en forutsetning for museene som forvaltere og formidlere av kulturarv og kunnskap om kunst og kultur. Mange museer arbeider også med koblinger mellom humaniora og realfag, og vi mener det er viktig å åpne opp for å se humanistisk forskning og utdanning i et bredere

perspektiv. Det er imidlertid viktig å presisere at humanistiske fag er selvstendige fagområder som krever en egen strategi for forskning og utvikling av undervisning for å sikre fagene selvstendig legitimitet. Mange av behovene museene har er felles for de andre ABM-institusjonene, og de omtales av den grunn flere steder i innspillet samlet.

FAGINTERN RELEVANS

Norges museumsforbund mener det er viktig at den betydningen humanistisk kunnskap har for samfunnsdannelsen, demokratiet og en kritisk offentlighet blir tydelig formulert som grunnlag for politikktutforming. I et samfunn preget av raske endringer, migrasjon og økende kompleksitet blir det stadig viktigere å kunne forholde seg til ytringsmangfold, og til å ha evne til kommunisere på tvers av kulturelle forskjeller. Museene har bred erfaring med å forholde seg til denne type utfordringer og problemstillinger, og er en viktig arena for fortolkning av kulturell og samfunnsmessig utvikling. Museenes samlinger er både nasjonens hukommelse og en potensiell ressurs for å skape nasjonal forankring og forståelse for mennesker fra andre kulturer og samfunn. Aktivt samarbeid med museene kan skape ny tilhørighet og forankring basert på deres egen kulturarv bevart i museenes samlinger. Museene er derfor et viktig forankringspunkt på individ- og gruppenivå i en global verden.

Museene er egnede møteplasser for å utdanne kompetente borgere som kan delta i det kommunikasjonsfellesskapet som er fundamentet for et velfungerende demokrati. Humaniora, kunst og kultur er i denne situasjonen nødvendig og viktigere enn noen gang, ikke minst for å bearbeide opplevelser fra flukt og terror. I *Hva skal vi med humaniora?* argumenteres det for at det bør anlegges et bredt nyttebegrep samt en kobling av nytte og dannelse, der humaniora betraktes som «et reservoar av innsikt i verdens språk, kulturer og historier». Gjennom dette tilskrives humaniora en uunnværlig samfunnsmessig beredskapsfunksjon som kan gjøre oss bedre rustet til å forstå og takle samtidens utfordringer. Norges museumsforbund støtter Norsk teater- og orkesterforenings synspunkter om humaniora som en nødvendig forutsetning for kunsten og kunstforståelsen i samfunnet, og at en av humanioras viktigste funksjoner i et levende demokrati er å levere ressurser til den offentlige kultur- og samfunnsdebatten.

Under innspillkonferansen understreket både statsråden, de andre innlederne og mange av bidragsyterne fra salen hvor viktig humaniora er for nær sagt alle deler av samfunnslivet, fra offshoreindustrien og annet næringsliv via undervisningssektoren til integreringspolitikken. Norges museumsforbund slutter seg til dette og legger det til grunn for kommentarene i det følgende.

UH-sektoren står i dag for brorparten av forskningen og nærmest all høyere utdanning i humanistiske fag. Det foregår imidlertid også viktig humanistisk forskning utenfor UH-sektoren, dels i instituttsektoren, men også i museene og andre institusjoner i ABM-sektoren. Norges museumsforbund vil imidlertid understreke at det er potensial for større bidrag.

Museene bidrar både på lokale, nasjonale og internasjonale arenaer gjennom internasjonale forskernettverk og samarbeid. Dette gjelder særlig universitetsmuseene, men også de andre museene i økende grad. Kunstmuseenes samarbeid rundt lanseringene av Balke og Astrup i England er noen ferske eksempler. Dette fanges dessverre ikke opp i kartleggingen av humanistisk forskning. Forskningsrådets pågående kartlegging omfatter bare museene som er innlemmet i CRISStin, det vil i

praksis si universitetsmuseene. Det betyr at en god del av kunnskapsoppbyggingen innen humaniora i museene faller utenfor kartleggingen og at den blir lite synlig i vurderingen av den samlede kunnskapsoppbyggingen.

ABM-sektorens plass i den statlige forskningspolitikken

Norges museumsforbund mener det er på tide med økt satsing på forskningen ved museene. Dette er viktig for å styrke museenes posisjon og rolle i samfunnet. I St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum ble det understreket at «forskning og kunnskapsutvikling anses som en av de sentrale oppgavene ved norske museer på linje med innsamling, bevaring, dokumentasjon og formidling». Forskningsaktiviteten ved museene har økt de siste årene. Flere museer har fått ansatte med forskerkompetanse på doktorgradsnivå, og antallet samarbeidsprosjekter mellom museer og universitet og høyskoler er økende.

Museene og de øvrige ABM-institusjoner blir imidlertid erfaringsmessig lett glemt i politikkdokumenter fra Kunnskapsdepartementet. Dette henger sammen med at disse institusjonene, med unntak av universitetsmuseene, stort sett er underlagt andre departementer, både budsjett- og forvaltningsmessig. Konsekvensen av dette er at forskningsressursene i ABM-sektoren blir dårligere utnyttet enn de kunne vært om de inngikk i en samlet, statlig forskningspolitikk.

Dette er blant annet synlig i kulturminnevernet. Sjøfartsmuseene har forvaltningsoppdrag for Riksantikvaren/Miljødepartementet av samme karakter som universitetsmuseene. Bare de sistnevnte får imidlertid faste tilskudd fra staten, gjennom universitetsbudsjettene, til å forske på forvaltningsmaterialet. Denne omforming til kunnskap, som kan formidles til et bredere publikum og skape bedre forståelse for betydningen av en offentlig kulturminneforvaltning, blir dermed ikke så tilgjengelig som den kunne ha blitt. Dette understreker behovet for å se forskningen i museene og den øvrige ABM-sektoren i et helhetlig perspektiv, uavhengig av departementstilhørighet.

En offensiv og fremtidsrettet humanioramelding må bidra til at de tette skottene mellom departementene i forskningspolitikken bygges ned. Kunnskapsdepartementet bør ta et hovedansvar her. En god forskningspolitikk for humaniorafagene må favne alle relevante deler av ABM-sektoren, og legge til rette for at samlingene og kompetansen som ABM-institusjonene har, blir bedre utnyttet i norsk humanistisk forskning. Flere tverrsektorielle forskningsprosjekter vil kunne bidra til dette.

Utfordringer for forskningen i ABM-sektoren

Særlig i museumssektoren er det i senere tid gjort en hel del for å styrke forskningsvirksomheten. Gjennom museumsreformen og Museumsmeldinga har Kulturdepartementet de siste årene i tiltagende grad lagt vekt på denne delen av museenes samfunnsoppdrag. Dette gjenspeiler seg i tildelingsbrev og andre dokumenter. Det har også vært satt av noen såkornmidler for å inspirere museer og andre ABM-institusjoner til økt forskningsinnsats og -samarbeid, blant annet gjennom Norsk kulturråd. Norges museumsforbund har fulgt opp dette ved å opprette en egen seksjon for forskning. I 2015 ble det fagfellevurderte OA-tidsskriftet *Norsk museumstidsskrift* etablert. Dette eies av Norges museumsforbund og utgis av Universitetsforlaget. Målet er at det skal bli godkjent som en nivågodkjent publiseringskanal i 2016. Flere av de konsoliderte museene har de siste årene prioritert

å bruke ressurser på å stimulere fagfolkene sine til vitenskapelig publisering, og flere museer legger også til rette for doktorgradsarbeid.

Som forskningsmiljøer er de konsoliderte museene i det nasjonale museumsnettverket fortsatt små. De ansattes mulighet til å bruke tid på forskning og forskningsforberedende arbeid er som regel begrenset. De har derfor problemer med å nå opp i konkurransen med UH-sektoren om større forskningsbevilgninger, selv om kompetansen er til stede. I tillegg er det fortsatt få museer som er godkjent som forskningsinstitusjoner i NFRs system. Disse forholdene gjør at ABM-institusjonene utenfor UH-sektoren gjerne søker tett samarbeid med fagmiljøer innenfor UH-sektoren. Det er positivt, men det er behov for økt forskning innen sektoren også.

De bevilgningene som til nå har vært øremerket for forskning i ABM-institusjonene, i senere år særlig gjennom programmet *Forskning om museer og arkiv* (FOMA) som Norsk kulturråd etablerte i 2010, er ikke tilstrekkelig til bred styrking av forskningen. Vektleggingen av samarbeid med UH-sektoren bør derfor forsterkes, slik at både institusjonene får økonomiske insentiver til å arbeide på tvers av sektorgrensene. Her er to forhold viktige:

For det første må det mer penger til. Det gjelder særlig museene som møtes med større forventninger enn tidligere fra departement og samfunn om å drive forskning. De har ofte også personale som er kvalifisert til det, men de har ikke de samme økonomiske ressursene som universitetene. Dermed har de ikke de samme forutsetningene til å vinne gjennom i helt åpen konkurranse om større forskningsmidler fra NFR, EU eller andre kanaler. NFRs nylige utestenging av museene fra programmet «Støtte til virksomheter i offentlig sektor med ansatte som ønsker å ta doktorgrad», understreker behovet for et eget strategisk forskningsprogram for museene. Også her faller museumssektoren under Kulturdepartementet mellom to stoler.

Det er et behov for et eget strategisk program i NFR for forskning ved museene og andre ABM-institusjoner. Programmet bør omfatte Phd-stipend for å rekruttere vitenskapelig personale til ABM-sektoren, videreutdanne ansatte som er rekruttert inn uten doktorgrad og videreutvikle ansatte forskere med doktorgrad. Norges museumsforbund har spilt dette inn som et forslag til Statsbudsjettet for 2017. Vi vil komme tilbake med en konkretisering av dette forslaget i nær fremtid. Det er viktig at et slikt program er åpnet for et bredt spekter av tilnærminger og problemstillinger, gjerne i samarbeid med universitetsmuseene og UH-sektoren for øvrig.

Rammene for videre kompetansebygging i ABM-institusjonene

Forskning ved museer og andre ABM-institusjoner må forholde seg til de samme krav til kvalitet i teori, metode og empirisk arbeid som annen forskning. Dette stiller krav til vitenskapelig kompetanse i museene. I fag som historie, arkeologi, kunsthistorie og kulturhistorie er det viktig at kompetansekravet og utdanningsnivået opprettholdes på en slik måte at det utdannes kandidater med teoretiske og empiriske kunnskaper som institusjonene trenger.

Ved flere utdanningsinstitusjoner rundt om i landet har man de senere årene avsluttet utdanning innen relevante museumsfag. Det mener Norges museumsforbund er uheldig fordi det svekker utdanningen og mulighetene til rekruttering til stillinger og samarbeidet lokalt faller bort. Mange steder har samarbeid mellom UH-sektoren og museene innen utdanningstilbud, kveldskurs,

arkivdanning, arkivfag og forskning vært svært godt, og dette ser vi er under press fra svekket fokus på humaniora i undervisningen i UH-sektoren.

Finansieringssystemet i UH-sektoren og den humanistiske forskningen i samlingsinstitusjonene

For forskningen ved samlingsinstitusjonene både innenfor og utenfor UH-sektoren representerer finansieringsmodellen for UH-sektoren og anvendelsen av Norsk vitenskapsindeks (NVI) i ressursallokeringen en utfordring. «Tellekantsystemet» til UHR bygger på en praktisk definisjon av forskning. Den er langt snevrere enn OECD-definisjonen (Frascati-manualen) som museene legger til grunn for sin oppfatning av FoU-arbeid; «systematisk virksomhet for å vinne ny kunnskap», som museene bruker som grunnlag for sitt forskningssyn.

Museene representerer i stor grad fag hvor det fremdeles er god tradisjon for å skrive for et større publikum, drive primærpublisering av forskningsresultater i populærvitenskapelige kanaler, og få akademisk uttelling for dette. Som flere deltagere på innspillseminaret var inne på, er det innenfor mange humanistiske fag ikke noe klart skille mellom forskning og formidling. Museene har betydelige oppgaver innen formidling som i dag faller utenfor i NVI-systemet. I ABM-institusjonene utenfor UH-sektoren har dette ikke foreløpig fått økonomiske konsekvenser, men det bidrar til en nedvurdering av mye av den forsknings- og publiseringsvirksomhet som til nå har vært vanlig i museer, bibliotek og arkiv. Det kan påvirke publiseringsatferden på måter som slår uheldig ut, men har også ført til at flere publikasjoner fra museene har fått fagfelleevaluering og høyere vitenskapelig kvalitet. Det er en utfordring at universitetsmuseene som får forskningsvirksomheten sin målt, og tildelt ressurser etter dette på samme vis som resten av UH-sektoren. Dette kan løses ved at det innføres en kategori som kan dekke formidlings- og utstillingsarbeidet som utføres i museene, og at det utvikles et system for vurdering av dette.

Det mangler en oppvurdering av, og en incentivordning for, formidlingsvirksomhet i dagens system. Norges museumsforbund mener dette er noe som må tas inn i den videre utvikling av forskningsregistrering og insentivordningen knyttet til CRISTin. Dette er en utfordring både for universitetsmuseene, som i dag er en del av systemer, og de øvrige museene/ABM-institusjonene. Den samme utfordringen gjelder langt på vei også for universitetsmuseene. Dette vil vi oppfordre Kunnskapsdepartementet til å se nærmere på. Dersom den nåværende publiseringsindikatoren i fremtiden skal tas i bruk ved fordeling av driftstilskudd til museer, og andre samlingsinstitusjoner utenfor UH-sektoren, vil det bli nødvendig å forholde seg til og løse det samme problemet.

Synliggjøring av humaniora i ABM-sektoren

Et viktig skritt på veien mot bedre kontakt og samarbeid om forskning og formidling både innad i ABM-sektoren og mellom denne sektoren og UH-sektoren, ville være å gi museer og andre ABM-institusjoner utenfor UH-sektoren anledning til å registrere sine forskningsarbeider og andre publikasjoner og faglige aktiviteter i databasen CRISTin slik Norges museumsforbund har foreslått i innspill til Statsbudsjett for 2017. Det ville gi god oversikt over forskningsvirksomheten, gjøre rapporteringen lettere og mer enhetlig for museene, arkivene og forskningsbibliotekene, og virksomheten og ressursene der ville bli lettere tilgjengelige og mer synlige både innenfor de enkelte

institusjonene, for forskerkolleger i andre sektorer, for politikere og myndigheter og for allmennheten.

De siste årene har Forskerforbundet, i sin handlingsplan for forskning i ABM-sektoren og i innspill til myndighetene, og Norges museumsforbund i innspill til Norsk kulturråd, Kulturdepartementet, og Stortinget, gått sterkt inn for at CRISTin åpnes for ABM-institusjonene utenfor UH-sektoren. Humaniorameldingen er en god anledning til å markere at de blir hørt.

Open Access (OA)

Stadig flere UH-institusjoner etablerer OA vitenarkiv, og nye ansatte har plikt til å publisere der. Fra 2017 krever NFR at alle tidsskrifter som skal få støtte, skal være OA. Konsekvensene dette vil medføre for de små humaniorafagene, er ikke utredet. Hvis alle norske fagfolk tvinges over til å publisere på engelsk i utenlandske kanaler, vil det svekke fagområdenes utvikling, noe som også vil ramme museene. Et annet forhold er at mange OA-tidsskrifter krever en høy publiseringsavgift. Det er opprettet fond ved en del UH-institusjoner for å dekke disse kostandene. Museene har imidlertid ikke økonomi til dette. Et tredje punkt er at forfatterne ved OA-publisering gir slipp på egen inntekt, dvs. Kopinor-midler for dem som er medlemmer i Faglitterær forfatterforening. Midler som gir mulighet til stipend av ulike slag. Det siste som berøres er forskernes råderett over egen formidling. Det er bred enighet om at forskningsresultatene skal publiseres vitenskapelig og formidles bredt, men det kan bidra til en sterkere styring av hvor forskerne kan publisere. Dette kan få uheldige konsekvenser for forskerne innen humaniora. Vi foreslår at dette temaet tas opp til diskusjon i den kommende stortingsmeldingen.

SAMFUNNSRELEVANS – OFFENTLIGHET OG DANNELSE

I Museumsmeldingen understrekes det at det er et "overordnet mål at museene gjenspeiler det samfunnet de er en del av. Museene er viktige premissleverandører i et moderne demokratisk samfunn og skal ha en aktiv samfunnsrolle", og skal "dermed reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter." (*Framtidas museum*, s. 123) Bred samfunnskontakt er nettopp museenes styrke. Museene er steder der humanioras aktiviteter daglig utspiller seg, og hvor forskningen har en umiddelbar virkning, uten at man tenker over det. Dette omtales som det "usynlige humaniora" som gjennomsyrer store deler av norsk samfunnsliv i Fritt Ord-rapporten *Hva skal vi med humaniora?* fra 2013: «Men de mest sentrale stedene der humanioras aktiviteter utspiller seg, er i like stor grad skoler, medier, kommunikasjonsbyråer og -avdelinger, departementer, forlag, konsulentfirmaer, teatre, museer og biblioteker. Hundretusener av norske arbeidstakere trekker daglig på tilnæringsmåter og ferdigheter som står i gjeld til humanioras kjernevirksomheter, enten de arbeider som journalister eller lærere, er ansatt i byråkratiet eller i det private næringslivet.» (s. 18)

På denne måten bidrar museene til å gi argumenter til den offentlige kultur- og samfunnsdebatten enten de tar opp vanskelige og kontroversielle tema eller gir det kulturhistoriske bakteppet. I dagens samfunn spiller de humanistiske og kulturhistoriske fagene en viktig rolle for å løse utfordringer knyttet til internasjonale konflikter og fattigdom. Dette gjelder både bidrag til integrering av flyktninger og i arbeidet med å hindre plyndring av kulturarv gjennom illegal handel som er med å finansiere krig og terror. Norges museumsforbund støtter innspillet fra Kulturhistorisk museum om nødvendigheten av bedre sektorielt samarbeid, og anerkjennelse av humanioras bidrag på en bred internasjonal arena, som førøvrig flere norske museer deltar i.

Kunst og kultur er en viktig forutsetning for levende demokrati. Et levende kunst- og kulturliv er nødvendig både som et mentalt forsvar og for å utfordre holdninger for å skape samfunns- og politisk debatt. Et mangfoldig kunst- og kulturliv utgjør en sentral del av den kritiske offentligheten og vil bidra til å styrke ytringsfriheten i samfunnet. Samtidig representerer det et viktig korrektiv til den etablerte politikk. Vektlegging av fellesskap, ytringsfrihet og kulturelt mangfold er sentralt for videreutviklingen av demokratiet i vår tid og i fremtiden. Museene er godt besøkt, blant annet av barn og unge, og egner seg godt som lærearenaer for formidling og undervisning av menneskerettigheter og demokrati.

Norges museumsforbund vil understreke at museene representerer arenaer som kan bidra til å fremme demokrati gjennom sin rolle som møteplasser for offentlig samtale. Museene er godt besøkt, blant annet av barn og unge, og egner seg godt som lærearenaer for formidling og undervisning av menneskerettigheter og demokrati. Norges museumsforbund vil understreke at museene representerer arenaer som kan bidra til å fremme demokrati gjennom sin rolle som møteplasser for offentlig samtale. Flere av Museumsforbundets medlemmer har over tid arbeidet med ulike tema relatert til museenes rolle som møteplass på tvers av etniske og kulturelle skillelinjer. I dokumentasjons-, forsknings- og formidlingsarbeid har ulike museer hatt fokus på det flerkulturelle Norge både i forholdet til grupper med urbefolkningsstatus, nasjonale minoriteter og ikke minst nyere tids innvandring. Museene kan bidra til å skape ny tilhørighet og forankring basert på deres egen kulturarv bevart i museenes samlinger, slik man har sett mange eksempler på nasjonalt og internasjonalt i forbindelse med flyktninger fra Syria.

Museene er spesialister på å forstå kulturendring i samfunnet, og på å fortolke slike. Dette kunne samfunnet bruke i langt større grad, blant annet ved å invitere fagfolkene inn som gjesteforelesere, samarbeidspartnere i forskningsprosjekter ved universitet/høgskoler, samt som konsulenter i samfunnsutviklingsprosjekt, eller i arbeid med integrering og inkludering.

Museene er kunnskapskildebaser for humaniora – samfunnets felles hukommelse, som supplerer det som er publisert i bøker, i offentlige arkiv ol. Det er en sterk demokratisk dimensjon ved museene sine samlinger av dokumentasjon av nyere historie. De er i tillegg bevaringsinstitusjoner som tar vare på kilder, både muntlige, skriftlige, handlingsborene kunnskap, for fremtiden. Men til dette trengs det større bevilgninger for at vi skal gjøre denne jobben godt nok i forhold til digitalisering og bevaring.

Interessen for kulturarv er sterkt økende og kulturturisme vil bli en viktigere næring i fremtiden. Dersom Norge skal kunne hevde seg i slik konkurranse, er forskningsbasert kunnskapsutvikling innen kulturarv og historie helt avgjørende. Museene er viktige aktører og formidlere av kulturarv og historie og en viktig del av opplevelsesindustrien og bidrar til verdiskaping på dette feltet. For å oppnå god utvikling på dette feltet fremover, kreves økt samarbeid mellom kulturfaglig og merkantil kompetanse i og utenfor museene, utviklingsprogrammer gjennom Innovasjon Norge, reiselivet samt relevante forskningsmiljø. Her må samarbeidet mellom KUD, KD og Nærings departementet styrkes.

ARBEIDSLIVSRELEVANS – HUMANIORA SOM REKRUTTERINGSARENA OG KUNNSKAPSPRODUSENT

Humaniora i Norge har i mange år tapt terreng for andre fagområder og har ikke den posisjon humanistiske fag har i en rekke andre land. Der danner humaniora i større grad et fundament for et bredere utvalg av høyere utdanning. I Norge er kunst- og kulturhistorikerens kompetanse underbrukt, og det må være et mål å synliggjøre dette bedre. De etablerte humanistiske utdanningstilbud er viktige for utviklingen av museene som kulturinstitusjoner og for arbeidet med å dokumentere, formidle og bevare kunst- og kulturarven. De humanistiske fag er en sentral rekrutteringsbase til arbeidsplasser i museene, som har et tyngdepunkt av humanister i sine organisasjoner slik *Hva skal vi*

med humaniora? understreker. Mange steder er det godt samarbeid mellom museer og UH-sektoren til gjensidig nytte. Stadig flere humanister med utdanning på doktorgradsnivå anser museene som relevante arbeidsplasser og karriereveger. Dette krever at man opprettholder tilbud i humanistiske fag flere steder, og at utdanningen gjøres relevant for sektorens nåværende behov.

Økt dialog om behovene innen forskning og utdanning mellom utdanningsinstitusjonene, museene og andre kulturarvsinstitusjoner, men også mellom relevante departementer som Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet og Klima og miljødepartementet, er nødvendig.

Museenes potensial for bidrag til utdanningssektoren

En stortingsmelding om den fremtidige plassen for humaniora i Norge bør også ta opp og synliggjøre mulighetene for større faglige bidrag fra ABM-sektoren til utdanning, både i humanistiske disipliner og på andre fagfelt. En nasjonal politikk for å styrke humaniorafagenes plass på ulike nivåer i utdanningssystemet bør også legge til rette for å utnytte dette potensialet bedre. Eksempelvis har museene mye å tilby på felter som lokalhistorie, kunst- og kulturhistorie, økonomisk historie, teknologihistorie, samferdselshistorie og miljøhistorie.

Museene har en viktig rolle som lærings- og kulturarena, ikke minst for skolene. Mange museer har opparbeidet seg bred erfaring med samarbeid med DKS innen kunst- og kulturarvsfeltet, og flere samarbeider med utdanningsinstitusjoner. Museene driver utstrakt undervisning overfor skoleelever i grunn- og videregående skole, samt i noen grad studenter innen enkelte høyere utdanninger. Likevel kunne mange utdanningsinstitusjoner utnytte museene i større grad enn de gjør i dag. Det fordrer imidlertid tettere samarbeid mellom undervisningssektoren og museumssektoren, og medfører kostnader til transport, inngangsbilletter og omvisninger som særlig skoleverket, men også høyere utdanningsinstitusjoner, strever med å kunne ta seg råd til. Økt samarbeid over sektorgrensene i undervisning i og annen formidling av humanistiske fag vil imidlertid kunne tjene begge sider og samtidig styrke humanioras plass i samfunnet.

Museene er også gode og relevante arbeidsplasser for universitetsutdannede humanister. Stadig flere tar doktorgrad, og ansatte med slik bakgrunn blir stadig mer interessert i og attraktive for museene. De bidrar til at ABM-institusjonene opprettholder og videreutvikler forskningskompetansen etter hvert som den eldre garde takker av. For å videreutvikle seg som forskningsmiljøer, er museene helt avhengige av å få en betydelig andel av de phd-kandidatene som uteksamineres innenfor de aktuelle delene av humaniora. Det er imidlertid også viktig at museene kan tilby gode karrieremuligheter for disse blant annet gjennom å gi adgang til deltagelse i forsknings- og utviklingsprosjekter.

Små verneverdige fag

Mange museer arbeider med immateriell kunnskap knyttet til bygningsvern, bevaring av musikk, dans og annen tradisjonskunnskap. De utgjør en viktig ressurs i opplæring av håndverkere innenfor små og verneverdige fag. Det henvises til rapporten «Lenge leve tradisjonshåndverket!» som Yrkesfaglig utvalg for immateriell kulturarv og verneverdige fag leverte 1. mars 2016. Museene arrangerer blant annet kurs, samarbeider med Høgskolen i Sør-Trøndelag, Hjerleid og andre kompetansemiljø om utdanning og bevaring av kunnskap som er nødvendig for fagmessig riktig restaurering av eldre bygg. Økt bruk av museene som arene for praksis vil, innen små og verneverdige fag, bidra til kontinuitet i kunnskapsoverføringen og ivaretagelsen av utsatte fag.

Museene fungerer til dels også som arena for praksisplasser for unge som trenger alternativ skoletilbud eller arbeidstrening, lærlinger, arbeidsmarkedstiltak og læringsarena for kriminalomsorgen i dag. Slike tilbud kan videreutvikles. Museene har ubegrenset med arbeidsoppgaver på dette og andre felt, fokus på kvalitet, og arbeidsmiljø som gjør dem velegnet som arena for integrering av grupper som i perioder trenger tilrettelagte oppgaver i et beskyttet miljø.

SKOLEN OG LÆRERUTDANNINGEN

De humanistiske fagene må betraktes som en viktig del av basisutdannelsen. Av den grunn bør de styrkes i hele utdanningsløpet. Det er imidlertid potensial for videreutvikling av systematisk samarbeid mellom skole og museum. Museene også en viktig referanseramme for skolen i et stadig mer multikulturelt samfunn, ikke minst fordi de viser hvordan historiske kjensgjerninger kan fortolkes og påvirkes av strømninger i samfunnet. Det blir stadig vanskeligere å definere hva som er «norsk», og det gjør museene til viktige aktører i produksjon av fortid og kulturarv. Denne posisjonen gjør koblingen mellom kritisk forskning og undervisning viktig, noe museene egner seg til å tematisere.

I museenes samfunnsoppdrag ligger det et særlig ansvar for å stimulere til kritisk tenkning og refleksjon. Museene er av den grunn godt egnet som supplement og verktøy for skolens dannelsesoppdrag innenfor kunst og kulturopplæringen. Kunstmuseene spiller en særlig viktig rolle for å formidle kunstfaglig kunnskap og kompetanse, men i alle museene drives det profesjonell forskningsformidling på daglig basis. Det ligger forskning og utviklingsarbeid bak museenes utstillinger, og elever på museumsbesøk møter oppdatert kunnskap på andre måter, og i andre kontekster, enn i et klasserom.

Museene er blant de sentrale aktørene innen Den kulturelle skolesekken, både gjennom kunstformidling og mer kulturarvsrettede formidlingsopplegg. Nærmere 400.000 elever deltar årlig på slike arrangementer i museene. Det er likevel store regionale og lokale forskjeller her. Stortingskomiteen uttalte følgende i forbindelse med behandlingen av Stortingsmelding nr. 8 (2007-2008): Kulturell skulesekk for framtida: "Komiteen peikar på at det er eit uutnytta potensial i musea når det gjeld denne sektoren sitt bidrag til Den kulturelle skulesekken. (...) Komiteen viser til at musea har verdifull fag- og formidlingskompetanse". Ikke minst er det variasjon i tilbudet knyttet til ulike måter å finansiere transport til og fra museene på. Ikke alle fylker/kommuner har satt av egne midler til transport innen DKS. Det er problematisk at det ikke finnes nasjonale retningslinjer, midler eller anbefalinger som legger til rette for at transportutgifter dekkes alle steder. Museumsforbundet håper derfor at dette følges opp i arbeidet til den nye nasjonale enheten for Den kulturelle skolesekken, Kulturtanken. Målet om at omorganiseringen av Kulturtanken skal gi forbedret samarbeid mellom skole- og kultursektoren er godt, men vi vil understreke at en forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er at det samtidig gjennomføres en styrking av de humanistiske og estetiske fagene i skolen. Tilbudet gjennom DKS skal supplere, og på ingen måte erstatte, kunst- og kulturfagopplæringen i skolen.

Norges museumsforbund vil understreke at det er nødvendig at alle fagfeltene i DKS sikres gode løsninger i den nye ordningen, og prioriteres på lik linje med de andre fagfeltene. Kulturarv er i dag det eneste felt i DKS som ikke har en fagrelevant institusjon som nasjonal aktør. Museumsforbundet mener det er viktig å sikre at både kunst- og kulturarvsperspektivet ivaretas godt.

Flere museer har etablert samarbeid med utdanningsinstitusjoner for lærere eller førskolelærere. Det er potensial for ytterligere bruk av museene og museumsansatte. Ulike medarbeidere i museene rekrutteres ofte fra de pedagogiske utdanningsinstitusjonene.

Kunnskapsdepartementet anbefaler i Meld. St. 28 *Fag – Fordypning – Forståelse* å styrke de estetiske fagene i skolen og understreker at den planlagte fagfornyelsen omfatter disse fagene. Norges museumsforbund mener, i likhet med Norsk teater- og orkesterforening at departementet bør vurdere å endre fellesbetegnelsen «praktiske og estetiske fag». Vi mener en styrking og fornyelse av innholdet i de estetiske fagene vil ha bedre effekt gjennom et tettere samvirke med kunst- og kulturdelen i andre fag, som historie og samfunnsfag, etikkfag, norsk og språkfag enn ved å samle de estetiske fagene sammen med mat og helse og kroppsøving i fagområdet «praktiske og estetiske fag» som foreslått. Vi mener også at anbefalingen i NOU 2015:8 om å redusere kultur- og litteraturdelen i språkfagene er å gå i feil retning.

Det er bra at departementet vil vurdere om det for nye lærere skal innføres kompetansekrav for å undervise i estetiske fag i grunnskolen slik at eleven vil bli undervist av lærere med større fagkunnskap enn det som ofte er tilfellet i dag. NMF ser frem til en grundig diskusjon av den rolle og funksjon de humanistiske fagene skal ha i skole og utdanningstilbudet fremover, men også til debatt om hvilken plass kulturinstitusjonene bør ha både i styrking av undervisning i humanistiske fag i skolen og i styrking av fagkompetansen og kvaliteten.

Med vennlig hilsen

Ivar Gunnar Braaten(sign)

styreleder

Liv Ramskjær (sign)

generalsekretær